

SISÄMINISTERIÖLLE

Viite: Lausuntopyyntöne 4.7.2022, VN/12643/2021

Asia: Tuomariliiton lausunto hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle poliisilain muuttamiseksi

Sisäministeriö on pyytänyt Tuomariliitolta lausuntoa hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle poliisilain muuttamiseksi. Esityksessä on tuotu esille, että hankkeen tehtävänä on ollut valmistella poliisilain 5 luvun muutokset niin, että ne vastaavat pääosiltaan oikeusministeriön pakkokeinolakityöryhmässä (OM058:00/2020) pakkokeinolain 10 lukuun tehtäviä muutoksia.

Poliisilain muuttamista koskevan ehdotuksen tarkoituksena on selventää poliisilain sellaisia säännöksiä, jotka ovat käytännössä osoittautuneet epäselviksi ja tulkinnanvaraisiksi sekä tehdä eräitä salaisen tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön perusoikeussuojaa vahvistavia muutoksia, jotka perustuvat voimassa olevasta sääntelystä erityisesti laillisuusvalvonta- ja oikeuskäytännössä esiin nousseisiin seikkoihin.

Poliisilain 2 luvun 3 §

Pykälän 1 momentin loppuun ehdotetaan lisättäväksi uusi virke, jonka mukaan poliisimiehellä olisi oikeus ottaa kiinni etsintäkuulutetun lisäksi myös muu henkilö, jonka tuomioistuimien on määrännyt noudettavaksi tuomioistuimeen, vangittavaksi tai otettavaksi säilöön. Ehdotuksen taustalla on apulaisoikeusasiamies Pasi Pölösen omana aloitteena selvitettäväkseen ottama asia EOAK/23/2017.

Kysymys asiassa oli siitä, onko säädösperusta menettelystä oikeuteen tuotavaksi määrättyjen henkilöiden osalta asianmukainen. Päätöksessään apulaisoikeusasiamies muun ohella totesi, ettei oikeudenkäymiskaassa tai oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa ollut katselmuksen toimittamista koskevan OK 17 luvun 40 §:n 3 momentin lisäksi säännöstä, joka koskisi tuomioistuimen poliisilta pyytämää virka-apua. Mainituissa laeissa ei myöskään muulla tavoin ilmaista, että noutomääräysten täytäntöönpano tai muu prosessuaalisista syistä tapahtuva kiinniotto kuuluisi poliisin tehtäviin.

Poliisilain 2 luvun 3 §:n mukaan poliisimiehellä on kuitenkin oikeus ottaa kiinni etsintäkuulutettu, joka toimivaltaisen viranomaisen antaman kuulutuksen mukaan on

vangittava tai otettava säilöön. Apulaisoikeusasiamiehen mukaan prosessilaeissa ei ole päätöksessään mainittujen poliisin tehtävien virka-apuluonteisuuteen liittyviä mainintoja tai ylipäättänsä kattavia mainintoja poliisin roolista tuomioistuimen käsittelyratkaisujen täytäntöönpanossa. Apulaisoikeusasiamies esittikin oikeusministeriön ja sisäministeriön harkittavaksi, olisiko asiassa syytä ryhtyä lainsäädäntötoimiin.

Esitetty muutos kysymyksessä olevaan pykälään on välttämätön korjaus nykytilanteeseen. Tuomariliiton käsityksen mukaan esitettävän toimivaltuuden virka-avun antamiseen tuomioistuimen lakisääteisten tehtävien suorittamiseen tulisi kuitenkin olla selvästi laajempi. Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisussaan EOAK/23/2017 osoittamalla tavalla lainsäädännössä on virka-avun osalta todettavissa aukkoja.

Tuomioistuimella ei ole toimivaltaa tai mahdollisuuksia toteuttaa laissa säädettyjä tehtäviä ilman poliisin virka-apua. Tämä koskee niin vapaudenmenetystä koskevia ratkaisuja kuin tuomioistuinkäsittelyn aikana tehtyjä käsittelyratkaisujakin. On kestävätilanne, että virka-apu tuomioistuimen antamien lakiin perustuvien määräysten toteuttamiseen jää saamatta ja samalla lain tarkoitus toteutumatta puuttuvien virka-apusäännösten vuoksi. Ääritilanteessa seurauksena on turvallisuusriski tuomioistuimen henkilökunnalle.

Ensisijaisesti puutteellinen virka-apusäännöstö johtaa oikeudenloukkauksiin tai oikeuden välttelyyn, johon tuomioistuin ei voi tehokkaasti puuttua.

Tuomariliitto toteaa, että on äärimmäisen tärkeä arvo, että poliisi toimii vain ja ainoastaan toimivaltuuksien rajoissa.

Vastaavalla tavalla oikeusjärjestelmän uskottavuuden kannalta on äärimmäisen tärkeää, että tuomioistuimella on oikeus saada lakiin kirjattuihin tehtäviinsä virka-apua silloin kun niiden toteuttaminen ei muulla tavoin ole mahdollista.

Tuomariliitto esittää, että tässä yhteydessä poliisilain 9 luvun 1 §:n poliisin antamaa virka-apua koskevaa pykälää muutettaisiin siten, että pykälään lisättäisiin uusi ensimmäinen virke, jonka mukaan ”Poliisin on annettava pyynnöstä virka-apua tuomioistuimelle sille laissa säädettyjen tehtävien toteuttamiseen silloin kun tuomioistuimen virkatoimi muutoin vaarantuu tai estyy.”

Lisäksi selvyuden vuoksi tulisi oikeudenkäymiskaaren ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettuun lakiin lisätä säännös, jossa todetaan, että virka-avusta tuomioistuimelle tämän lain mukaisesti tehtäviin on säädetty poliisilaissa.

Salaiset tiedonhankintakeinot

Poliisilain 5 luvussa säädetään salaisten tiedonhankintakeinojen käyttämisestä rikoksen estämiseen, paljastamiseen tai vaaran torjumiseen. Muutosesitykset vastaavat pääosiltaan oikeusministeriön pakkokeinolakityöryhmän mietinnössä esitettyjä muutoksia pakkokeinolain 10 lukuun. Tuomariliitto on antanut lausunnon pakkokeinolakityöryhmän mietinnöstä ja viittaa siihen salaisten tiedonhankintakeinojen osalta.

Lausunnon valmistelu

Lausuntoa on valmisteltu Tuomariliiton hallituksessa ja oikeuspoliittisessa valiokunnassa. Lausunnon valmistelemiseen on osallistunut kärjätuomari Johanna Helminen. Tuomariliiton hallitus on käsitellyt lausunnon 29.8.2022.

Helsingissä 29.8.2022

Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund ry

Anna Pitkänen
puheenjohtaja

Minna Hällström
varapuheenjohtaja

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry toimii tuomioistuinlaitoksen kehittämiseksi sekä sen merkityksen ja tuomarin riippumattoman aseman säilyttämiseksi yhteiskunnassa. Tuomarikunnanyhteisenä järjestönä Tuomariliitto valvoo ja edistää jäsentensä ammatillisia ja muita yhteisiä pyrkimyksiä.